

INSULTDAN KEYINGI YOSHGA DOIR O'ZGARISHLAR VA ULARNING HAYOT SIFATIGA TA'SIRI

Laylo Atajanova Uktamovna
Urganch RANCH Texnologiya Universiteti
Pedagogika va aniq fanlar kafedrası o'qituvchisi
Layloatajanova99@mail.com

Annotatsiya.Maqolada insultdan keyingi yoshga doir o'zgarishlar va ularning bemorlar hayot sifatiga ta'siri masalalari yoritilgan. Insult inson organizmida nafaqat jismoniy, balki psixologik, kognitiv va ijtimoiy o'zgarishlarni ham yuzaga keltiradi. Ushbu o'zgarishlarning namoyon bo'lish darajasi bemorning yoshi, sog'lig'ining umumiy holati va rehabilitatsiya jarayonining samaradorligiga bog'liqdir. Tadqiqotda insultdan keyin kuzatiladigan yoshga doir o'zgarishlar hamda ularning hayot sifatiga ta'siri tahlil qilinib, bemorlarning ijtimoiy moslashuvi va psixologik farovonligini yaxshilash bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: insult, hayot sifati, yoshga doir o'zgarishlar, rehabilitatsiya, kognitiv funksiyalar, psixologik holat, ijtimoiy moslashuv, emotsional barqarorlik.

Bugungi kunda insult dunyo bo'ylab nogironlik va mehnat qobiliyatini yo'qotishning asosiy sabablaridan biri hisoblanadi. Tibbiyot sohasidagi yutuqlar tufayli insultdan omon qolish ko'rsatkichlari ortib bormoqda. Biroq insultdan keyingi davrda bemorlar turli jismoniy, psixologik va ijtimoiy qiyinchiliklarga duch keladilar. Ayniqsa, yoshga bog'liq o'zgarishlar insult oqibatlarini yanada murakkablashtirishi mumkin.[1]

Insultdan keyin bemorning hayot sifati uning kundalik faoliyati, mustaqillik darajasi, emotsional holati va jamiyatga moslashuviga bevosita bog'liq bo'ladi. Shu sababli yoshga doir o'zgarishlarning hayot sifatiga ta'sirini o'rganish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Insult bosh miya qon aylanishining buzilishi natijasida yuzaga keladigan kasallik bo'lib, markaziy nerv tizimining turli funksiyalariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Yosh o'tishi bilan organizmning tiklanish imkoniyatlari pasayadi, bu esa insultdan keyingi rehabilitatsiya jarayoniga ham ta'sir ko'rsatadi.[2] Keksalik davrida insultni boshdan kechirgan bemorlarda quyidagi o'zgarishlar ko'proq kuzatiladi:

harakat faoliyatining cheklanishi;
mushak kuchining pasayishi;
xotira va diqqat jarayonlarining sustlashuvi;
nutq buzilishlari;
emotsional beqarorlik;
depressiv holatlar;
ijtimoiy faollikning kamayishi.

Mazkur o'zgarishlar bemorning kundalik hayot faoliyatini murakkablashtirib, uning mustaqil yashash imkoniyatlarini cheklaydi.[3]Insultdan keyingi davrda kognitiv funksiyalarning buzilishi bemorlar hayot sifatining pasayishiga olib keluvchi asosiy omillardan biridir. Xotira, tafakkur, diqqat va nutq bilan bog'liq qiyinchiliklar insonning kundalik faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.Bundan tashqari, insultni boshdan kechirgan bemorlarda tashvish, qo'rquv, umidsizlik va depressiv holatlar tez-tez uchraydi. Bunday psixologik muammolar bemorning davolanishga bo'lgan motivatsiyasini pasaytiradi hamda reabilitatsiya samaradorligini kamaytiradi.Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, psixologik qo'llab-quvvatlash va emotsional reabilitatsiya dasturlari bemorlarning ruhiy holatini yaxshilashga, o'ziga bo'lgan ishonchni tiklashga va hayot sifatini oshirishga xizmat qiladi.[4]

Insultdan keyin bemorlarning ko'pchiligi ijtimoiy munosabatlarda qiyinchiliklarga duch keladi. Harakatlanishdagi cheklovlar, muloqotdagi muammolar va o'ziga bo'lgan ishonchning pasayishi ularning jamiyatdagi faolligini kamaytiradi.

Oila a'zolarining qo'llab-quvvatlashi, ijtimoiy reabilitatsiya dasturlari va guruhli psixologik mashg'ulotlar bemorlarning ijtimoiy moslashuvini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bemorning jamiyat hayotida faol ishtirok etishi uning emotsional holati va umumiy hayot sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Insultdan keyingi yoshga doir o'zgarishlarning salbiy ta'sirini kamaytirish uchun quyidagi yo'nalishlarda ish olib borish maqsadga muvofiq:

individual reabilitatsiya dasturlarini ishlab chiqish;
kognitiv funksiyalarni rivojlantiruvchi mashqlarni qo'llash;
psixologik maslahat va psixokorreksion mashg'ulotlarni tashkil etish;
bemorlarning ijtimoiy faolligini qo'llab-quvvatlash;
oila a'zolarini reabilitatsiya jarayoniga jalb qilish;
sog'lom turmush tarzini shakllantirish.

Mazkur chora-tadbirlar bemorlarning moslashuv imkoniyatlarini kengaytirib, ularning hayotdan qoniqish darajasini oshirishga yordam beradi.[5]

Insultdan keyingi yoshga doir o'zgarishlar bemorlarning jismoniy, kognitiv, emotsional va ijtimoiy holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ushbu o'zgarishlar natijasida hayot sifati pasayishi mumkin. Shu bois rehabilitatsiya jarayonida bemorlarning yosh xususiyatlarini hisobga olish, kompleks psixologik va ijtimoiy yordam ko'rsatish muhim ahamiyatga ega. Yoshga moslashtirilgan rehabilitatsiya dasturlari bemorlarning mustaqilligini, ijtimoiy moslashuvini va umumiy hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov M.X. Tibbiy psixologiya asoslari. – Toshkent: Fan, 2021.
2. G'ulomov A.G. Neyropsixologiya va rehabilitatsiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
3. Hackett M.L., Pickles K. Frequency of Depression after Stroke // International Journal of Stroke. – 2014. – Vol. 9.
4. Langhorne P., Bernhardt J., Kwakkel G. Stroke Rehabilitation // The Lancet. – 2011. – Vol. 377.
5. World Health Organization. Rehabilitation in Health Systems. – Geneva: WHO, 2017.